

riyla iki kola ayrılmıştı. Ayrıca Özkent adlı bir köyde bu oymağın diğer bir kolu oturmaktaydı. Bundan başka Teke yöresinde de iki köyleri vardı. Bütün bunlar kalabalık bir Yazır kümesinin Isparta, Burdur ve Antalya yörelerinde yerleşmiş olduğunu açık şekilde ortaya koyar. Ankara sancağındaki (Çukurcak köyü) Yazır oymağı da küçük bir oymak olup nüfusu ancak kırk iki hâne idi.

BİBLİYOGRAFYA :

Divânü lugâti't-Türk, I, 56; *Divânü lugâti't-Türk Tercümesi*, I, 56; Fahrreddin Mübârek Şah, *Târîh* (nşr. E. D. Ross), London 1927, s. 47; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, XI, 258-259, 261; Muhammed b. Ahmed en-Nesevî, *Siretü's-Sultân Celâlidîn Mengüberti* (nşr. ve trc. O. Houdas), Paris 1891, s. 39, trc. kısmı, s. 67-68; Reşidüddin Fazlullâh-ı Hemedânî, *Câmî'ü't-tevârih*, TSMK, Hazine, nr. 1653, vr. 378^{a-b}; a.e.: *Oğuz Destanı* (trc. A. Zeki Velidi Togan), İstanbul 1942, s. 53; Yazıcızâde Ali Efendi, *Tevârih-i Âli Selçuk*, TSMK, Revan Köşkü, nr. 1390, vr. 22^{a-b}; Ebûlğazi Bahadır Han, *Şecere-i Terâkime* (nşr. A. N. Kononov), Moskva-Leningrad 1958, s. 61-62; *Köylerimiz*, İstanbul 1933 (Dâhiliye Vekâleti neşriyatı), s. 774; Muhammed Yûsuf, *Zeyl-i Târîh-i 'Âlem'ârâ-yı 'Abbâsî*, Tahran 1317 hş., s. 2, 21, 22, 23; Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boy Teşkilâtı, Destanları*, İstanbul 1980, s. 241-243; a.mf., "Bozoklu Oğuz Boylarına Dair", *DTCFD*, XI/1 (1953), s. 68-69.

FARUK SÜMER

YAZIR, Mahmut Bedrettin (1895-1952)

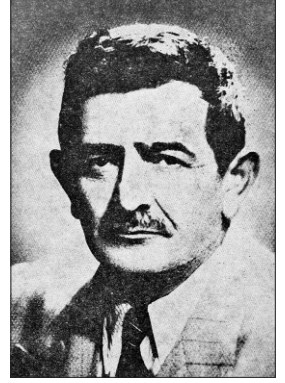
Kalem Güzeli adlı
eseriyle tanınan hattat.

Antalya'nın Elmalı ilçesinde doğdu. Aslen Burdur'un Gölhisar ilçesine bağlı Yazır köyünden Hoca Nûman Efendi'nin oğlu ve müfessir Elmalı Muhammed Hamdi Efendi'nin kardeşidir. İlk tahsilini memleketinde tamamlayıp 1908'de İstanbul'a gitti ve ağabeyinin terbiyesine girdi. Aya-sofya, Erenköy ve Beyazıt rüşdiyelerinde okuyarak mezun oldu. Hususi şekilde ilim ve fen bilgileri kazandıktan sonra Nuruosmaniye Medresesi'ne girdi. Tahsilini sürdürürken askere çağrılınca I. Dünya Savaşı sırasında üç buçuk yıl yedek subaylık yaptı, dönüşünde tahsilini tamamlayıp rûûs imtihanını kazandı. Ağabeyinden İslâmî ilimlere dair eksiklerini tamamladıktan sonra Medresetü'l-mütehassısın Kelâm Şubesi'ne kaydoldu ve 1924'te buradan mezun oldu; kaydıhayat şartıyla devam eden dersiâmlık pâyesini kazandı. Elmalılı Hamdi Efendi'nin, "Biraderimin ilme kabiliyeti benden fazladır, lâkin hoca eline düşemedi" dediği nakledilir. Meşihat-ı İslâmiyye Dairesi'nde ve Evkaf İdaresi'nde muhtelif

memuriyetlerde bulunduktan sonra 1938'de Vakıflar Umum Müdürlüğü Kuyûd-ı Vakfiyye mümeyyizliğine, 1943'te de müdürlüğüne tayin edildi. Aynı yıllarda Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Osmanlı paleografyası dersini okuttu, bu hizmeti dokuz yıl sürdürdü. 1 Aralık 1952'de vefat etti ve Sahrayıcedid Kabristanı'nda Elmalılı Hamdi Efendi'nin yanına defnedildi.

Mahmut Yazır, ağabeyi gibi gençliğinde hüsn-i hatta merak sarıp önce Elmalılı Hamdi Efendi'den, daha sonra Nuruosmaniye Medresesi'nde talebe iken buranın hat muallimi -Bakkal Ârif Efendi'nin oğlu- Râkım Bey'den (Unan) sülûs-nesih dersleri aldı. Hırka-i Şerif Camii hatibi Ömer Vasfî, Aziz Rifâî ve ta'lik üstadı Mehmet Hulûsi (Yazgan) efendilerden meşke devam etti. Bir ara Beyazıt'taki Kâğırtçılar Çarşısı'nda hattatlık yaptı. Bazı camilere (İstanbul Fatih'te İskender Paşa, Ankara'da Bahçelievler ve Kağnıpazarı ...) yazılar ve levhalar yazdı. Elmalılı Hamdi Efendi'nin *Hak Dini Kur'an Dili* isimli büyük tefsirinin mushaf metni de nesih hattıyla onun kaleminden çıkmıştır. Mahmut Yazır'ın asıl büyük hizmeti *İslâm-Türk Ansiklopedisi*, *İslâmın Nuru* gibi yayınlardaki makaleleriyle *Eski Yazıları Okuma Anahtarı* (1942, 1974), *Siyâkat Yazısı* (İstanbul 1941) ve *Kalem Güzeli* (I-III, Ankara 1972-1989) isimli kitaplarıdır. Onun hat sanatına ilgi duyulmadığı yıllardaki neşriyat gayreti yeni nesillerin bu sanatı tanımalarına ve sevmesine vesile olmuştur.

Osmanlı devrinde hat sanatını konu alan eserlerden ziyade hattatlara dair eserlerin yazılmasına ağırlık verilmiş, doğrudan doğruya hat incelemelerinde bedî ve felsefî bahislere pek girilmemiştir. XX. yüzyılda böyle bir eser yazabilecek kabiliyet ve yetkinliği bulunan Mahmut Bedrettin dokuz seneye yaklaşan (20 Nisan 1942 - 3 Şubat 1951) bir çalışmayla *Kalem Güzeli*'ni yazmıştır. Kitabın tam ismi *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli* olmakla beraber okuyucu kitlesi *Kalem Güzeli* adını benimsemiştir. Kendisinin Vakıflar Umum Müdürlüğü tarafından bastırılan *Eski Yazıları Okuma Anahtarı* ve *Siyâkat Yazısı* isimli kitapları daha çok bu yazıların okunabilme usulünü öğreten çalışmalarıdır. Aynı yıllarda Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde vermeye başladığı Osmanlı paleografyası derslerinde öğrencilerin soruları ve konulara gösterdikleri ilgi karşısında hat sanatının derinlemesine incelenmesini felsefî bir nazar

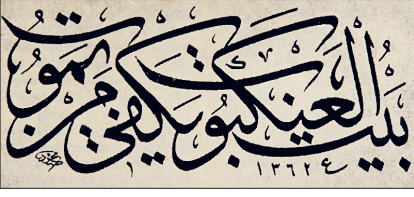

Mahmut
Bedrettin
Yazır

ve sūfiyâne bir neşve ile gerçekleştirme-ye karar vermiştir. Her biri bir kitap oluşturan beş kısımlık eserinin müsvedde halinde yazımı tamamlandıktan sonra kendisi mükemmel rik'asıyla temize çekmeye başlamış, ancak dördüncü kısmın ortasına geldiğinde vefat etmiştir.

Yazır'ın ölümünden bir müddet sonra *Kalem Güzeli*'nin temize çekilmesi işi bitmiş, yazı ve harf tarifleri, şekilleri de tamamlanmış ve resimlenmiş olan üç buçuk kitaplık bölümü müsvedde halindeki bir defterle birlikte Diyanet İşleri Başkanlığı'nca vârislerinden satın alınmıştır. Basılması için gerekli raporu hazırlaması istenen İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu kendi yayınlarındaki bazı kanaatleri bu kitapta tenkit edildiği, ayrıca karşı fikirler de ileri sürüldüğü için neşirini uygun bulmamış, bu sebeple eserin basılmasından vazgeçmiştir. Daha sonra Mahmut Yazır'ın dostlarından Halim Baki Kunter vasıtasıyla *Kalem Güzeli* bu defa 1969'da M. Uğur Derman'a gösterilmiş, eserin mutlaka basılmasına lüzum duyulması üzerine neşre hazırlanması da 1971'de kendisinden istenmiştir. Derman metne müdahale etmemeyi gaye edinmiş, ancak konuları hâşiyelerle zenginleştirmeye çalışmış, her eserde bulunabilecek hataları yerinde düzeltme yolunu seçmiştir. Çünkü eser unutulmak üzere olan bir sanatın geniş kitlelere duyurulması gayesiyle neşredilmektedir. Aslı örnekleri veya fotoğrafları eksik görülen bahisleri de tamamlanan eser önce üç kitap halinde neşredilmiş (Ankara, I [1972], II [1974], III [1989]), ayrıca I ve II. kitaplar bir arada yeniden basılmıştır (Ankara 1981). Edebî bir ifade gücüne sahip olan Yazır'ın eserini kaleme alırken andığı kaynaklar çok değerlidir. Bu da göstermektedir ki *Kalem Güzeli* kaynaklardan telif edilerek değil kırk seneyi geçen birikimlerle yazılmıştır. Kısaca belirtilirse kitabın birinci kısmı ilmî bakımdan yazıya, ikinci kısmı yazı alet ve levazımına, üçüncü

YAZIR, Mahmut Bedrettin

Mahmut Bedrettin Yazır'ın celif sülüs levhası (Uğur Derman hat koleksiyonu)

kısmı yazma bahsi ve çeşitlerine, dördüncü kısmı yazı âhengine, beşinci kısmı da yazının metafizik yönüyle incelenmesine ayrılmıştır. *Kalem Güzeli*'nin müsvedde halinde kalan ayrı bir defteri de eserin basımından sonra Yazır'ın hanımı ve çocukları tarafından ilk kısımları neşre hazırlayana teslim edilmiş olup dikkatle korunmaktadır. Mahmut Yazır, Ahmed Kutsi Efendi'nin *Hidâyetü'l-mürtâb fi fezâ'ili'l-aş-hâb* adlı eserini tercüme ettiyse de yayımlanmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ndeki Sicil Hulasası dosyası; Mahmut Bedrettin Yazır, *Kalem Güzeli* (haz. Uğur Derman), Ankara 1972, bk. Kemal Edip Kürkçüoğlu – Uğur Derman, "Eser ve Müellifi Hakkında" başlıklı yazı, s. IX-XVI; İbnülemîn, *Son Hatırlar*, s. 200-203; İsmail L. Çakan, "Ahmed Kudsi Efendi", *DİA*, II, 97.

M. UĞUR DERMAN

YAZIR, Muhammed Hamdi

(bk. ELMALILI MUHAMMED HAMDİ).

YÂZİCİ, İbrâhîm b. Nâsîf

(إبراهيم بن ناصيف البازجي)

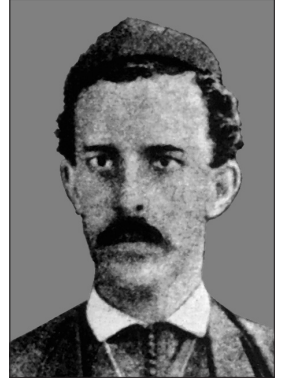
İbrâhîm b. Nâsîf b. Abdillâh b. Nâsîf
b. Canbulat el-Yâzîcî
(1847-1906)**Lübnanlı dilci,
şair, gazeteci ve eleştirimen.**

2 Mart 1847 tarihinde Beyrut'ta doğdu. Aslen Humuslu olup daha sonra Lübnan'a göç eden hıristiyan bir aileden gelmektedir. Dedelerinden biri Osmanlı bürokrasisinde kâtiplik yaptığı için aile "Yâzîcî" diye tanınmıştır. İlk eğitimini dönemin âlimlerinden olan babasından aldı. Şeyh Muhyiddin el-Yâfi'den Hanefî fihkî okudu. Özellikle Arap dili ve edebiyatı üzerine yoğunlaştı, bu dilin gramer ve edebiyatının önemli eserlerini ezberledi. İngilizce ve Fransızca'yı iyi derecede öğrendi; matematik, fi-

zik gibi ilimlerle de uğraştı. Bu alanlardaki çalışmalarıyla Avrupa'da şöhret kazandı, Paris ve el-Salvador'daki astronomi derneklerine üye seçildi (Filib dî Tarrâzî, II, 90). Yeni bir yıldız keşfettiğinden kâşif astrologlardan sayıldı. İsveç Kralı II. Oskar tarafından bilim ve sanat ödülüne lâyık görüldü. Yazı hayatına *el-Cinân* ve *en-Necâh* dergilerinde başladı. Daha sonra yaklaşık dokuz yıl Cizvit papazları için *Kitâb-ı Mukaddes*'in ve diğer bazı dinî metinlerin Arapça'ya tercümeleriyle ve diğer tercümelelerin tashihiyle uğraştı. Bu amaçla İbrâ-nîce ve Süryânîce öğrendi. Başta el-Medresetü'l-bitrîkyye olmak üzere bölgedeki okullarda dil ve edebiyat dersleri verdi, pek çok edebiyatçının yetişmesine katkıda bulundu. Bu hizmetlerinden dolayı sultan Abdülhamid tarafından Osmanlı nişanı ile taltif edildi. 1873'te Cem'iyetü zehretü'l-âdâb ve 1875'te Gizli Beyrut Cemiyeti'nin kurucuları arasında yer aldı. 1884'te arkadaşları Beşşâre Zelzel ve Halîl Saâde ile birlikte bir yıl süreyle *et-Tabîb* dergisini çıkardı.

Oymacılıkta da yetenek sahibi olan İbrâhîm el-Yâzîcî, 1886'da Halîl Serkis'in dökümhanesinde Beyrut'taki matbaa için bugün Serkis harfleri diye bilinen ilk Arap harfleri kalıplarını hazırladı. Onun kalıba döktüğü harfler Suriye ve Mısır'ın yanı sıra Amerika'da Arapça kitapların basımında yaygın biçimde kullanıldı. Gazeteciliğin önemini kavrayan, ancak bu mesleği Lübnan'da rahatça yapamayacağını anlayan Yâzîcî 1894 yılında çıktığı Avrupa gezisinden sonra Mısır'a giderek burada 1897'de *el-Beyân*, 1898'de *ez-Ziyâ* dergisini çıkarmaya başladı. Birinci dergi uzun ömürlü olmadı; Arap dili ve edebiyatına dair makalelerini yayımladığı ikincisinin neşrini vefatına kadar sürdürdü. 28 Aralık 1906'da Mısır'da öldü ve Beyrut'taki aile kabristanına gömüldü.

İbrâhîm el-Yâzîcî eserleriyle yeni bir şey ortaya koymakla birlikte bilhassa Arap dilinin inceliklerine yoğunlaşmıştır. İsmâ Mîhâil Sâbâ, onun nesirde yenilikler yaptığına ve dönemindeki yazarlardan tamamen farklı bir üslûp kullandığına vurgu yapar (*eş-Şeyh İbrâhîm el-Yâzîcî*, s. 8-9). Corcî Zeydân da üslûbunu İbnü'l-Mukaffâ'nın üslûbuna benzetir, hatta ondan daha üstün tutar (*Terâcimü meşâhiri's-şarık*, II, 111). İbrâhîm el-Yâzîcî zamanının dil ve inşâ üstadı olarak şöhret kazanmış, kaleme aldığı ağır eleştirilerle dönemin yazarlarını daha titiz yazmaya zorlayarak gazete dilinin seviyesini yükseltmiş, yazılarında son derece belîğ ve fasih bir dil kullanmıştır. Bunda, daha gençlik yıllarında iken *el-Cinân*

İbrâhîm
b. Nâsîf
el-Yâzîcî

dergisinde Ahmed Fâris eş-Şidyâk'ın, babası Nâsîf el-Yâzîcî'ye yönelttiği eleştiriler ve babasının bu eleştirilere verdiği sert cevaplar sonucu ortaya çıkan tartışmaların etkili olduğu söylenebilir. "Ağlâtu'l-müvelledîn" adlı makalesinde dil ve gramer âlimlerinin yaptığı dil hatalarını en büyük kusur olarak görmüş, pek çok kişiyi de eleştirmiştir. Ayrıca yeni ilmi terimlerin Arapça karşılıklarının bulunması çalışmaları önemli katkılar sağlamıştır. Gençliğinde şiirle de uğraşmış, ancak daha sonra nesir üzerine yoğunlaşmıştır. Belîğ bir üslûpla nazmettiği az sayıdaki şiirini eski ve yeni üslûbun bir araya getirildiği, mecaz ve diğer edebî sanatların kullanıldığı, yer yer sosyal konuların işlendiği şiirler olarak tanımlamak mümkündür. Bazıları, "Tenebbehü istefîküh eyyühe'l-Arab" (Uyanın ve kendinize gelin ey Araplar) diye başlayan meşhur şiirinden dolayı kendisini Osmanlı idaresine karşı çıkan, milliyetçi Arap şairlerinin öncüsü kabul eder. Gençliğinde yazdığı, çoğu vatan ve millet sevgisine dair hamâsî şiirlerden oluşan divanı *el-İkd: Dîvânü İbrâhîm el-Yâzîcî* adıyla basılmıştır (Kahire 1907; Beyrut 1983). Ayrıca babasının başladığı *el-'Arû'û't-ı tayyib fi şerhi Dîvânî Ebi't-ı tayyib* adlı Mütenebbî divanının şerhini tamamlamıştır (I-II, Beyrut 1882; Beyrut, ts. [Dârü Sâdir]).

Eserleri: Arap Grameri ve Sözlük. 1. *Muhtaşaru Nâri'l-kırâ fi şerhi Cevfi'l-ferâ*. Babasının nahve dair eserinin özeti (Beyrut 1904). 2. *Muhtaşaru'l-Cümâne fi Şerhi'l-Hızâne*. Yine babasının sarfa dair eserinin özeti (Beyrut 1889, 1904). 3. *Me'tâlî'u's-sa'd li-mu'tâlî'i'l-Cevheri'l-ferd fi'üslûlî's-şarf ve'n-nahv*. Babasının kaleme aldığı eser şerhidir (Beyrut 1875, 1888). 4. *Nüc'atü'r-râ'id ve şir'atü'l-vârid fi'l-müterâdîf ve'l-mütevârid*. Üç cilt olup birinci ve ikinci ciltleri basılmıştır (3. bs., Beyrut 1985). 5. *el-Ferâ'idü'l-husân min kalâ'idü'l-lisân*. "Hâ" harfine kadar gelen bir okul sözlüğüdür (Lübnan Hurey-